

Motivering toekenning Ina Dammanprijs 2018 aan Maarten 't Hart

‘Uit de overvloed des harten spreekt de mond’, aldus Matheüs 12:34. Velen kennen de Nederlandse variant van deze spreuk zonder associatie met de bijbelse oorsprong: waar het hart vol van is, daar loopt de mond van over. Maarten 't Hart zal het wèl weten, want de bijbel kent hij van voor naar achter, en van achter naar voren. Dat ligt besloten in zijn opvoeding, meer nog in zijn latere afrekening met dat ‘erge’ boek. Toch is de bijbelse spreuk op Maarten zelf van toepassing in zijn relatie tot Vestdijk. Dat valt al op bij lezing van het essay ‘De terugkeer naar het heden’, opgenomen in Maartens bundel *De som van misverstanden*. Hierin legt de schrijver verantwoording af van de boeken die hij gelezen heeft. Dat zijn er veel, zoals Vestdijk hem voordeed. Hij zegt bovendien dat het vooral boeken van auteurs zijn die door Vestdijk waren besproken en aanbevolen. Maarten schrijft ‘dat Vestdijk meer dan Du Perron zijn echte leidsman werd.’ Ook laat hij doorschemeren dat hij met Vestdijk verwantschap voelt over de onbereikbaarheid van de vrouw. Maar Vestdijk kon hem hier ‘niet echt troosten want zijn figuren bereikten toch iets bij de meisjes.’ Ook in andere essays in de *Som* duikt Vestdijk geregeld op.

Het is dan 1978, 7 jaar na de dood van Vestdijk. In dat jaar neemt literair criticus De Moor Maarten al op in de ‘school van Vestdijk’. Hij doet dat in zijn *Meester en leerling; in de voetsporen van S. Vestdijk*. De Moor ziet ondanks veel verschillen als belangrijkste overeenkomst de problematische verhouding tot de vrouw. Dit thema komt sterk naar voren in de door Maarten in 1971 geschreven roman *Een vlucht regenwulpen*. Deze succesroman werd pas in 1978 uitgegeven. Diverse recensenten viel de verwantschap op met Vestdijks *Terug tot Ina Damman*. De schrijver Harm de Jonge ging daarin het verst in zijn artikel ‘Drijven op Vestdijks wieden; Regenwulpen met geleende veren’.

In 2014 gingen deze romans naar de gunst van het CPNB bij de keuze welke roman voor de campagne *Nederland leest* uitverkoren zal worden. Het wordt niet de tachtigjarige *Terug tot Ina Damman*. In de *Tros Nieuwsshow* reageert Maarten met de van hem bekende ootmoedigheid. Hij stemt volmondig in met de nominatie van *Terug tot Ina Damman*, maar denkt dat de actie te laat is ingezet. Genreus van Maarten, want het was een kansloze missie voor de tachtigjarige. Campagnes draaien conform de tijdgeest op de aanwezigheid van levende schrijvers, ook al houdt uitgerekend de Warmondse kluizenaar niet van dienstreizen! Nu niet, toen ook al niet. Hij is hierin Vestdijks gelijke.

De Ina Dammanprijs gaat niet over wie Simon Vestdijk navolgt, maar over wie hem in ere houdt, en de aandacht blijft vestigen op zijn literaire nalatenschap. Maarten zelf vindt trouwens dat hij helemaal niet op Vestdijk lijkt. In het *Vestdijkjaarboek 1996* schrijft hij een opstel over ‘Vestdijk als leermeester’. De titel geeft de volmondige erkenning van Vestdijks meesterschap prijs, maar anders dan menigeen denkt, want Maarten schrijft: ‘Ik heb nooit geambieerd om als Vestdijk te schrijven. Hoe groot mijn bewondering ook is: ik heb zijn flamboyante prozastijl nimmer als voorbeeld gezien.’ Zo men een echo van Vestdijks stijl wil horen, dan verwijst hij u door naar Willem Brakman. Als lezer is Maarten wèl door Vestdijk beïnvloed, want in die hoedanigheid, heeft hij met niemand meer tijd doorgebracht dan met Vestdijk. ‘Enorme invloed’ is er waar het de essays van zijn leermeester betreft, maar vervolgt Maarten ‘groter nog dan zijn invloed op het gebied van de literatuur, is zijn invloed

geweest op het gebied van de muziek.’ Ja, zelfs over ‘Simon Vestdijk als componist’ drukt Maarten in het vaktijdschrift *Mens en melodie* zijn bewondering uit voor de acht werken die hij in 1921 componeerde. Toch zal juist op musicologisch terrein de tweespalt, de verwijdering ontstaan tussen leermeester en leerling; nota bene over de lievelingscomponist van Vestdijk, Gustav Mahler. ‘Niettemin’, zo laat Maarten weten, ‘is hij voor mij altijd méér gebleven dan een groot schrijver, en heeft hij toch een onuitwisbaar stempel op mij gedrukt in mijn meest ontvankelijke jaren.’

Het aantal artikelen dat de leerling over zijn leermeester schreef is talrijk. Het leverde ook de indringende analyse op van Vestdijks oeuvre, verschenen in de essaybundel *Ongewenste zeereis*. Maarten komt daarin tot vier perioden van ongelijke duur maar met nagenoeg evenveel romans in elke periode. Op grond van karakteristieken stelt hij een classificatie op van het oeuvre. Het valt hem op dat iets meer dan de helft van Vestdijks romans beginnen met een beweging naar iemand toe en eindigen met een persoon in isolement. Na lezing van Vestdijks nagelaten oerverhaal over *Het dagboek van het witte bloedlichaampje* gaat Maarten over op de ‘erotische meetkunde’ met als uitkomst dat Vestdijk in vijf romans ‘erotische driehoeksverhoudingen’ heeft uitgewerkt.

In een ander gemakkelijk artikel geeft Maarten uitleg waarom hij, daartoe uitgenodigd, geen Vestdijkbiograaf werd. Hij voorzag behalve veel dienstreizen ook veel heisa. En wie kent niet de originele besprekingen van de tweeënvijftig romans van Vestdijk die hij bij toerbeurt schreef met Hugo Brandt Corstius? Beide heren wedijveren daarin wie de meest verrassende kijk op *Het gebergte* ten beste kan geven. Maartens bespreking van *Kind tussen vier vrouwen* is te lezen als een postume nominatie voor de Anton Wachterprijs. Hij vervloekt hierin Du Perron, Ter Braak en de uitgever die ons Vestdijks ‘meesterwerk als debutant’ hebben onthouden. Gewaagd is ook zijn opvatting dat dit romandebuut weinig van doen heeft met enige invloed van Proust. Het zijn gewilde provocaties.

Waarom kent het bestuur van de Vestdijkkring nu de Ina Dammanprijs toe aan de schrijver die vooraf aankondigt dat hij de prijs niet op komt halen? En dan ook nog onlangs in het interview met Nathalie Huigsloot ‘prijzen belachelijke verschijnselen’ noemt! U kunt het wel raden. Maarten heeft getuige zijn vele essays niet alleen grondige kennis van Vestdijk, daarnaast geeft hij daar uiting aan in talrijke optredens in de publieke media, tot op heden! In de periode waarin weinig nog heilig lijkt in letterenland, de literaire canon ter ziele ging, elke leeslijst voor leerlingen en studenten bij voorbaat verdacht is, oude meesters hertaald moeten worden in hapklare en verteerbare brokjes, opdat lezen vooral een amusante bezigheid voor de spaarzame kwartiertjes kan blijven waarin de beeldreligie even pauzeert; onder die omstandigheden blijft Maarten ’t Hart zijn leermeester in ere houden. Hij doet dit op een onvestdijkiaanse, eigenzinnige wijze; vol stelligheden gedrenkt in ironie. Soms met een beroep op een bijbels citaat om Vestdijks meesterschap van een hoger zegel te voorzien.

In zijn vorig jaar verschenen essaybundel *De wereld van Maarten ’t Hart* duikt Vestdijk nog altijd tevoorschijn uit zijn hiernamaalse leven. Ook in het voor die bundel nieuw geschreven slotakkoord ‘Het monsterverbond van tijd en toeval’. Gealarmeerd door Mieke Vestdijk toog Maarten naar de boekwinkel, want volgens Mieke is Vestdijk daar niet meer voorradig. Het resultaat viel hem nog mee, want enkele titels bleken nog besteld te kunnen worden. ‘Let wel: besteld’ voegt hij er verongelijkt aan toe, op voorraad zijn ze niet meer. Op 9 september 2017 is Maarten te gast bij *VPRO-Boeken*. Het gaat over dit nieuwe essay. Direct

op koers steekt hij van wal als hem gevraagd wordt naar een voorbeeld van een schrijver die ten onrechte vergeten wordt. Dat voorbeeld is Vestdijk!

U moet weten dat Maarten het essay optuigt met een citaat uit de door hem zo vermaledijde bijbel. Het gaat om Prediker 9:11. Inleidend noemt hij dit 'het waarste bijbelwoord.' De tekst luidt: *Wederom zag ik onder de zon dat niet de snelsten de wedloop winnen, noch de sterksten den strijd, noch ook de wijzen het brood, noch ook de schranderen de rijkdom, noch ook de verstandigsten de gunst, want tijd en toeval treffen hen allen.'*

Kijk, het is een zegen dat Maarten de bijbel zo goed kent. Ondanks zijn bezwaren tegen dit heilig boek, kan voor Vestdijk het roer nog een keer om. Want met dit 'waarste bijbelwoord' blijft hij onze Vestdijk recht doen wedervaren. Hij verdient daarvoor de Ina Dammanprijs 2018; is het niet ter aanmoediging met Vestdijk voort te gaan, dan toch om hem te troosten.

Wilbert van Walstijn